אֲפִילּוּ בִּנְדָּה, נַמִּי לֹא יִתְפְּסוּ קִידּוּשִׁין, וְכֵן אִם יָבֹא עָלֶיהָ בִּזְמַן נִידָּתָהּ יִהְא הוֹלֵד מִמְּזֵר, שֶׁהֲרֵי אַף הִיא בִּכְלַל ה'עֲרָיוֹת'. אַלְמָה – וּמִדּוּעַ אָמַר אַבַּיֵי שֶׁהַכֹּל מוֹדִים – אַף שִׁמְעוֹן הַתֵּימָנִי הַסּוֹבֵר (יְבָמוֹת מט.) שׁוֹלֵד הַנּוֹלֵד מִבִּיאָה הָאֲסוּרָה בִּ'כָּרֵת' הוּא מַמְזֵר, מוֹדֶה בָּזֶה עַל הַנִּדָּה שֶׁאַף שֶׁהִיא אֲסוּרָה בִּ'כָּרֵת', אֵין הוֹלֵד מַמְזֵר. וְכֵן אַף רַבִּי עֲקִיבָא (שָׁם) הַסּוֹבֵר שֶׁהַנּוֹלֵד מִבִּיאָה הָאֲסוּרָה בִּ'לֹא תַּעֲשֶׂה' הוּא מַמְזֵר, מוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁקִּידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ. וּבְדַעַת רַבִּי סִימַאי, דְּתַנְיָא בְּבְרַיְיתָא, רַבִּי סִימַאי אוֹמֵר, מִן הַכְּלָל – מִכֹּל בִּיאָה אֲסוּרָה הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא עוֹשֶׂה אֶת הוֹלֵד מַמְזֵר, חוּץ מִבִּיאַת אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, שֶׁאַף שֶׁאֲסוּרָה בִּ'לֹא תַּעֲשֶׂה', מִכֹּל מָקוֹם הֲרֵי אָמְרָה בּוּ תּוֹרָה 'וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו' (וַיִּקְרָא כא טו), וְיֵשׁ לְדָרוֹשׁ מִלְּשׁוֹן 'יְחַלֵּל' שֶׁרַק חִילּוּלִים הוּא עוֹשֶׂה בִּנְישׂוּאִין אֲלוּ, כְּלוֹמַר בָּנִים 'חֲלָלִים' הַפְּסוּלִים לְכְהוּנָּה, וְאֵין עוֹשֶׂה מַמְזֵרוּת – אֵין בְּנִיוֹ נַעֲשִׂים מַמְזֵרִים, מִשּׁוּם שֶׁקִּידּוּשָׁיו תּוֹפְסִין בָּהּ. וְעַל אַלְמָנָה זוֹ אָמְרָה תּוֹרָה, שֶׁאַף שֶׁהִיא 'שְׁנוּאָה' מֵחֲמַת נִישּׂוּאֵי אִיסּוּר אֲלוּ, חֲלוּ הַקִּידּוּשִׁין.שׁוֹאֵלת הַגְּמָרָא: וּלְרַבִּי יְשֵׁבָב דְּאָמַר עַל דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, בּוֹאוּ וְנִצְטַוֶּה עַל עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף שֶׁפּוֹסֵל הָרְבֵּה אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל מִשּׁוּם מַמְזֵרִים, שֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין לוֹ בִּיאָה בְּיִשְׂרָאֵל – כֹּל בִּיאָה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לָהּ הֵיתֵר הָוֶלֶד מַמְזֵר, וְנִמְצָא שֶׁסּוֹבֵר רַבִּי יְשֵׁבָב, שֶׁלְּדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא אַף אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל אֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ וְוֹלֶדֶת מִמֶּנָּה, וְאֵיךְ יִפְרֹשׁ אֶת הַפְּסוּק 'כִּי תִהְיֶיךָ'.

וְאַמְנָם הֲנִיאָא – אִפְשָׁר לְיַיישֵׁב אֶת הַפְּסוּק לְדַעַת רַבִּי יְשֵׁבָב, אִי – אִם נִפְרֹשׁ שִׁכְוּוֹנָתוֹ בִּלְשׁוֹן 'כֹּל שֶׁאֵין לוֹ בִּיאָה' רַק לְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי סִימַאי קָאָתֵי – לְחַלּוֹק עַל רַבִּי סִימַאי הַסּוֹבֵר שֶׁלְּרַבִּי עֲקִיבָא וְלַד שֶׁל אַלְמָנָה שֶׁנִּישֵּׂאת לְכֹהֵן גָּדוֹל אֵינוֹ מִמְּזֵר, וּלְדִבְרֵיהֶן אַף וְלַד וְלַד הוּא מִמְּזֵר כֵּיוָן שֶׁאִיסּוּרוֹ בִּ'לֹא'. אַךְ מּוֹדֶה רַבִּי יְשֵׁבָב שׁוֹלֵד מִבִּיאָה הָאֲסוּרָה בִּ'עֲשֵׂה' [כְּגוֹן שֶׁנִּשֵּׂאת לְמִצְרִי אוֹ אַדּוֹמִי] אֵינוֹ מַמְזֵר, וְלָכֵן שַׁפִּיר – מְיוּשָׁב שֶׁה'שְׁנוּאָה' הִיא אִשָּׁה שֶׁנִּישּׂוּאֶיהָ שְׁנוּאִים מֵחֲמַת אִיסּוּר 'עֲשֵׂה', וְקִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ. אֶלָּא אִי נִפְרֹשׁ שִׁכְוּוֹתוֹ בְּלֹא אָמַר אֶת דִּבְרֵי רַבִּי סִימַאי, אֶלָּא מַעֲמָא דְּנַפְשֵׁיהּ קָאָמַר – אָמַר 'כְּלוֹל' מֵעַצְמוֹ בְּדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא, שׁ'כֹּל בִּיאָה שֶׁאֵין לָהּ הֵיתֵר הוֹלֵד מִמְּזֵר' וַאֲפִילּוּ בִּבִיאָה שֶׁל חַיָּיבֵי עֲשֵׂה הוֹלֵד מִמְּזֵר וְאֵין קִידּוּשָׁיו תּוֹפְסִין בָּהּ, אִם כֵּן בְּמַאי מוֹקִים לָהּ – בְּאִיזוֹ אִשָּׁה 'שְׁנוּאָה' יַעֲמִיד אֶת הַפְּסוּק 'כִּי תִהְיֶיךָ' שֶׁקִּידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ.

מְיוּשֶׁבֶת הַגְּמָרָא: שֶׁדִּרְשַׁת הַפְּסוּק 'שְׁנוּאָה' נֶאֱמְרָה בְּבָעוּלָה – בְּפְנוּיָה שֶׁנִּבְעֲלָה לְלֹא נִישּׂוּאִין, וְנִישֵּׂאת אַחַר כָּךְ לְכֹהֵן גָּדוֹל, שֶׁאַף שֶׁאֲסוּרָה עָלָיו בְּאִיסּוּר 'עֲשֵׂה' מִכֹּל מָקוֹם קִידּוּשָׁיו תּוֹפְסִין בָּהּ. וּמְבָאֶרֶת הַגְּמָרָא, מַאי שְׁנָא אִיסּוּר 'עֲשֵׂה' שֶׁל בְּעוּלָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, מִשְּׁאָר אִיסּוּרֵי 'עֲשֵׂה' שֶׁאֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶם, מִשּׁוּם דְּבְעוּלָה לְכֹהֵן גָּדוֹל הָוֵי לֵיהּ אִיסּוּר עֲשֵׂה שֶׁאֵין שָׁוֶה בַּכֹּל – אֵינוֹ נוֹהֵג בְּכֹל הָאֲנָשִׁים אֶלָּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל, וְלָכֵן הוּא אִיסּוּר קַל יוֹתֵר, וְקִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ.

חוֹזֶרֶת הַגְּמָרָא לְבָרֵר אֶת דַּעַת רַבָּנָן הַחוֹלְקִים עַל רַבִּי עֲקִיבָא. שׁוֹאֶלת הַגְּמָרָא: וְרַבָּנָן מִדּוּעַ הֵם סְבָרוּ שֶׁאֵין לְמַדִּים מִ'יְבָמָה' שֶׁאֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בִּ'חַייבֵי לָאוִין', מִשּׁוּם שֶׁפִּירְשׁוּ שֶׁ'כִּי תִהְיֶיךָ' מְלַמֵּד שֶׁקִּידּוּשִׁין תּוֹפְסִים בְּחַייבֵי לָאוִין, וְהֲרֵי אַדַּמּוֹקֵי לָהּ בְּחַייבֵי לָאוִין – עַד שֶׁהֵם מְעַמִּידִים שֶׁה'שְׁנוּאָה' הִיא אִשָּׁה הָאֲסוּרָה בִּ'לֹא', נוֹקְמָא שֶׁהִיא אִשָּׁה הָאֲסוּרָה בְּחַייבֵי עֲשֵׂה, וְרַק בְּחַייבֵי עֲשֵׂה קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין, אַךְ 'חַייבֵי לָאוִין' יְלַמְּדוּ מִ'יְבָמָה' שֶׁאֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶם.

מְיוּשֶׁבֶת הַגְּמָרָא: שֶׁסְּבָרוּ רַבָּנָן שֶׁאֵין לְפָרֵשׁ שֶׁהַפְּסוּק עוֹסֵק בִּ'חַייבֵי עֲשֵׂה', מִשּׁוּם דַּהֲנֵי חַייבֵי עֲשֵׂה בְּמַאי נִינְהוּ – בְּאֵיזֶה אִיסּוּר 'עֲשֵׂה' נִפְרַשׁ אֶת הַפְּסוּק, אִי שְׁתֵּיהֶן – גַּם הָאֲהוּבָה וְגַם הַשְּׁנוּאָה הֵן נָשִׁים מְצֻוֶּוֹת הָאֲסוּרוֹת בְּ'עֲשֵׂה', אִם כֵּן שְׁתֵּיהֶן שָׁנוּאוֹת, וְאֵילּוּ בְּתוֹרָה כָּתוּב שׁ'הָאַחַת אֲהוּבָה'. וְאִי אַחַת מְצֻוֶּוֶת שֶׁ'שְּׁנוּאָה' בְּנִישּׂוּאֶיהָ, וְאַחַת יִשְׂרְאֵלִית שׁ'אֲהוּבָה' בְּנִישּׂוּאֶיהָ, הֲרֵי לְשׁוֹן הַפְּסוּק הוּא 'כִּי תִהְיֶיךָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים' מִשְּׁמַע, שֶׁמַּעַם אַחַת בְּעֵינָן – שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן מֵאוּתוֹ עָם, וְלֹא אַחַת יִשְׂרְאֵלִית וְאַחַת מִצְרִית. וְאִי נִפְרַשׁ שֶׁה'שְׁנוּאָה' הִיא בְּעוּלָה שֶׁנִּישְׂאָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, אִם כֵּן פָּרָשָׁה זוֹ שֶׁאֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין אַף בְּחַייבֵי לָאוִין – בְּנִשִּׁים שֶׁאִיסּוּרָן בִּ'לֹא' שֶׁאֵין בּוֹ חִיּוּב כָּרֵת', וְאֵינוֹ דּוֹרֵשׁ מֵהַפְּסוּק 'כִּי תִהְיֶיךָ' שֶׁקִּידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּ'שְׁנוּאָה' שֶׁהִיא מִחַייבֵי לָאוִין, אִם כֵּן 'כִּי תִהְיֶיךָ' בְּמַאי מוֹקִים – בְּאִיזוֹ אִשָּׁה 'שְׁנוּאָה' הוּא יַעֲמִיד אֶת הַפְּסוּק 'כִּי תִהְיֶיךָ' שֶׁתּוֹפְסִים בָּהּ קִידּוּשִׁין.

מְיוּשֶׁבֶת הַגְּמָרָא: שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא יִפְרֹשׁ שֶׁהַפְּסוּק עוֹסֵק בְּאַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְאַף שֶׁגַּם הִיא אֲסוּרָה בִּ'לֹא', מוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁקִּידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ. וּבְדַעַת רַבִּי סִימַאי, דְּתַנְיָא בְּבְרַיְיתָא, רַבִּי סִימַאי אוֹמֵר, מִן הַכְּלָל – מִכֹּל בִּיאָה אֲסוּרָה הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא עוֹשֶׂה אֶת הוֹלֵד מַמְזֵר, חוּץ מִבִּיאַת אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, שֶׁאַף שֶׁאֲסוּרָה בִּ'לֹא', מִכֹּל מָקוֹם הֲרֵי אָמְרָה בּוֹ תּוֹרָה 'וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו' (וַיִּקְרָא כא טו), וְיֵשׁ לְדָרוֹשׁ מִלְּשׁוֹן 'יְחַלֵּל' שֶׁרַק חִילּוּלִים הוּא עוֹשֶׂה בִּנְישׂוּאִין אֲלוּ, כְּלוֹמַר בָּנִים 'חֲלָלִים' הַפְּסוּלִים לְכְהוּנָּה, וְאֵין עוֹשֶׂה מַמְזֵרוּת – אֵין בְּנִיוֹ נַעֲשִׂים מַמְזֵרִים, מִשּׁוּם שֶׁקִּידּוּשָׁיו תּוֹפְסִין בָּהּ. וְעַל אַלְמָנָה זוֹ אָמְרָה תּוֹרָה, שֶׁאַף שֶׁהִיא 'שְׁנוּאָה' מֵחֲמַת נִישּׂוּאֵי אִיסּוּר אֲלוּ, חֲלוּ הַקִּידּוּשִׁין.שׁוֹאֶלת הַגְּמָרָא: וּלְרַבִּי יְשֵׁבָב דְּאָמַר עַל דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, בּוֹאוּ וְנִצְטַוֶּה עַל עֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף שֶׁפּוֹסֵל הָרְבֵּה אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל מִשּׁוּם מַמְזֵרִים, שֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין לוֹ בִּיאָה בְּיִשְׂרָאֵל – כֹּל בִּיאָה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לָהּ הֵיתֵר הָוֶלֶד מַמְזֵר, וְנִמְצָא שֶׁסּוֹבֵר רַבִּי יְשֵׁבָב, שֶׁלְּדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא אַף אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל אֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ וְוֹלֶדֶת מִמֶּנָּה, וְאֵיךְ יִפְרֹשׁ אֶת הַפְּסוּק 'כִּי תִהְיֶיךָ'.

וְאַמְנָם הֲנִיאָא – אִפְשָׁר לְיַיישֵׁב אֶת הַפְּסוּק לְדַעַת רַבִּי יְשֵׁבָב, אִי – אִם נִפְרֹשׁ שִׁכְוּוֹתוֹ בְּלֹא אָמַר אֶת דִּבְרֵי רַבִּי סִימַאי, אֶלָּא מַעֲמָא דְּנַפְשֵׁיהּ קָאָמַר – אָמַר 'כְּלוֹל' מֵעַצְמוֹ בְּדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא, שׁ'כֹּל בִּיאָה שֶׁאֵין לָהּ הֵיתֵר הוֹלֵד מִמְּזֵר' וַאֲפִילּוּ בִּבִיאָה שֶׁל חַיָּיבֵי עֲשֵׂה הוֹלֵד מִמְּזֵר וְאֵין קִידּוּשָׁיו תּוֹפְסִין בָּהּ, אִם כֵּן בְּמַאי מוֹקִים לָהּ – בְּאִיזוֹ אִשָּׁה 'שְׁנוּאָה' יַעֲמִיד אֶת הַפְּסוּק 'כִּי תִהְיֶיךָ' שֶׁקִּידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ.

מְיוּשֶׁבֶת הַגְּמָרָא: שֶׁדִּרְשַׁת הַפְּסוּק 'שְׁנוּאָה' נֶאֱמְרָה בְּבָעוּלָה – בְּפְנוּיָה שֶׁנִּבְעֲלָה לְלֹא נִישּׂוּאִין, וְנִישֵּׂאת אַחַר כָּךְ לְכֹהֵן גָּדוֹל, שֶׁאַף שֶׁאֲסוּרָה עָלָיו בְּאִיסּוּר 'עֲשֵׂה' מִכֹּל מָקוֹם קִידּוּשָׁיו תּוֹפְסִין בָּהּ. וּמְבָאֶרֶת הַגְּמָרָא, מַאי שְׁנָא אִיסּוּר 'עֲשֵׂה' שֶׁל בְּעוּלָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, מִשְּׁאָר אִיסּוּרֵי 'עֲשֵׂה' שֶׁאֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶם, מִשּׁוּם דְּבְעוּלָה לְכֹהֵן גָּדוֹל הָוֵי לֵיהּ אִיסּוּר עֲשֵׂה שֶׁאֵין שָׁוֶה בַּכֹּל – אֵינוֹ נוֹהֵג בְּכֹל הָאֲנָשִׁים אֶלָּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל, וְלָכֵן הוּא אִיסּוּר קַל יוֹתֵר, וְקִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ.

חוֹזֶרֶת הַגְּמָרָא לְבָרֵר אֶת דַּעַת רַבָּנָן הַחוֹלְקִים עַל רַבִּי עֲקִיבָא. שׁוֹאֶלת הַגְּמָרָא: וְרַבָּנָן מִדּוּעַ הֵם סְבָרוּ שֶׁאֵין לְמַדִּים מִ'יְבָמָה' שֶׁאֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בִּ'חַייבֵי לָאוִין', מִשּׁוּם שֶׁפִּירְשׁוּ שֶׁ'כִּי תִהְיֶיךָ' מְלַמֵּד שֶׁקִּידּוּשִׁין תּוֹפְסִים בְּחַייבֵי לָאוִין, וְהֲרֵי אַדַּמּוֹקֵי לָהּ בְּחַייבֵי לָאוִין – עַד שֶׁהֵם מְעַמִּידִים שֶׁה'שְׁנוּאָה' הִיא אִשָּׁה הָאֲסוּרָה בִּ'לֹא', נוֹקְמָא שֶׁהִיא אִשָּׁה הָאֲסוּרָה בְּחַייבֵי עֲשֵׂה, וְרַק בְּחַייבֵי עֲשֵׂה קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין, אַךְ 'חַייבֵי לָאוִין' יְלַמְּדוּ מִ'יְבָמָה' שֶׁאֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶם.

מְיוּשֶׁבֶת הַגְּמָרָא: שֶׁסְּבָרוּ רַבָּנָן שֶׁאֵין לְפָרֵשׁ שֶׁהַפְּסוּק עוֹסֵק בִּ'חַייבֵי עֲשֵׂה', מִשּׁוּם דַּהֲנֵי חַייבֵי עֲשֵׂה בְּמַאי נִינְהוּ – בְּאֵיזֶה אִיסּוּר 'עֲשֵׂה' נִפְרַשׁ אֶת הַפְּסוּק, אִי שְׁתֵּיהֶן – גַּם הָאֲהוּבָה וְגַם הַשְּׁנוּאָה הֵן נָשִׁים מְצֻוֶּוֹת הָאֲסוּרוֹת בְּ'עֲשֵׂה', אִם כֵּן שְׁתֵּיהֶן שָׁנוּאוֹת, וְאֵילּוּ בְּתוֹרָה כָּתוּב שׁ'הָאַחַת אֲהוּבָה'. וְאִי אַחַת מְצֻוֶּוֶת שֶׁ'שְּׁנוּאָה' בְּנִישּׂוּאֶיהָ, וְאַחַת יִשְׂרְאֵלִית שׁ'אֲהוּבָה' בְּנִישּׂוּאֶיהָ, הֲרֵי לְשׁוֹן הַפְּסוּק הוּא 'כִּי תִהְיֶיךָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים' מִשְּׁמַע, שֶׁמַּעַם אַחַת בְּעֵינָן – שֶׁהָיוּ שְׁתֵּיהֶן מֵאוּתוֹ עָם, וְלֹא אַחַת יִשְׂרְאֵלִית וְאַחַת מִצְרִית. וְאִי נִפְרַשׁ שֶׁה'שְׁנוּאָה' הִיא בְּעוּלָה שֶׁנִּישְׂאָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, אִם כֵּן פָּרָשָׁה זוֹ

המשך בעמוד קנב

שייכת רק בכהן גדול, ומִי כְּתִיב 'תִּהְיֶיךָ לְכֹהֵן', והרי לשון התורה 'בִּי תִּהְיֶיךָ לְאִישׁ', ומשמע שפרשה זו עוסקת אף בישראל. ולכך פירשו רבנן שכוונת התורה שה'שנואה' היא חייבי לאוין, ומ'כִּי תִּהְיֶיךָ' למדים שקידושין תופסין בהם. וְאילו רַבִּי עֲקִיבָא חולק וסובר, שכיון שיש ללמוד מ'יבמה' שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין, בְּעַל כָּרְחָיךְ שַׁבְּקֵיהּ לִקְרָא דְּהָוֵי דָּחוּק – בהכרח אין לפרש את הפסוק 'וְהָאֲחֹת שְׁנוּאָה' לנשים שאיסורן בלאו, שקידושין תופסין בהם, וּלכך מוֹקֵי אֲנַפְשֵׁיהּ – מפרש שה'שנואה' היא מצרית או בעולה לכהן גדול, כדי שלא יסתרו הפסוקים זה את זה.

שנינו במשנה: וְכָל מִי שֶׁאֵין לָהּ לא עָלָיו וְכוּ' ולא על אחרים קידושין הולד כמותה, ואיזה זה, זה ולד שפחה ונכרית. מבררת הגמרא: דין זה שאין קידושין תופסים בשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, מְנָלָן. אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר קְרָא (בראשית כב ה) 'וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר', ו'נערי' היינו אליעזר עבדו הכנעני, ולשון הפסוק 'עִם הַחֲמוֹר' נדרש שעבדים הם עִם הַדּוֹמֶה לַחֲמוֹר, ואין קידושין תופסים בהם כשם שאין קידושין תופסים בבהמה.

מבררת הגמרא: אמנם בפסוק זה אַשְׁכְּחָן דְּלֹא תָּפְסֵי בָּהּ קִדּוּשֵׁי – שאין קידושין תופסין בשפחה,

אך את הדין שׁוֹלֶדֶת של השפחה עבד כנעני בְּמוֹתָהּ, מְנָלָן. משיבה הגמרא: דְּאָמַר קְרָא לגבי עבד עברי שיחד לו האדון שפחה כנענית, שהולד הנולד להם אינו יוצא לחופשי עם אביו לאחר שש שנים, אלא 'הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ' (שמות כא ד), ולמדים מכך שהבן הנולד לשפחה כנענית מישראל אינו מתיחס לאביו הישראל אלא מתיחס לאמו והוא עבד כנעני.

ממשיכה הגמרא לברר: הדין ששנינו שאין קידושין תופסין בִּנְבָרִית, מְנָלָן. משיבה הגמרא: דְּאָמַר קְרָא (דברים ז ג) 'וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בִּתְּךָ לֹא תִתֵּן לִבְנוֹ וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לִבְנֶךָ', ומהלשון 'לֹא תִתְחַתֵּן בָּם' למדים שאין בנבריות 'תורת חתנות', כלומר שאין קידושין תופסים בהן.

מבררת הגמרא, אמנם בפסוק זה אַשְׁכַּחְנָא דִּלֹא תָּפְסֵי בָּהּ קִידּוּשֵׁי – בנבריות, אך את המשך הדין ששנינו שׁוֹלֶדֶת מתיחס אליה והוא גוי בְּמוֹתָהּ, מְנָלָן. משיבה הגמרא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, דְּאָמַר קְרָא (דברים ז ג-ד) 'בִּתְּךָ לֹא תִתֵּן לִבְנוֹ וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לִבְנֶךָ, כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים', ויש לדקדק, שאף שבפסוק הראשון נאמר גם ש'בתך' לא תנשא לגוי וגם ש'בנך' לא ישא גויה, מכל מקום בפסוק השני חששו רק ש'יָסִיר אֶת בִּנְךָ' דהיינו שהבעל הגוי של בתך 'יסיר' את בנה [המכונה 'בִּנְךָ'] מאחרי ה'. ומזה שלא חששה התורה גם לאופן ששאת בנך הגויה 'תסיר' מאחרי ה' את בן בנך שנולד להם, מוכח שרק בִּנְךָ הַבָּא מִיִּשְׂרְאֵלִית קָרוּי בִּנְךָ, כלומר שרק באופן שהאם ישראלית אף הולד קרוי בנה ודינו כישראל, ויש לחשוש בו שיסור מאחרי ה', ואילו כאשר האם גויה והאב ישראל אֵין בִּנְךָ הַבָּא מִן הָעוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים קָרוּי בִּנְךָ, כלומר אין הולד הנולד להם קרוי בן אביו הישראל, אֶלָּא הוא קרוי בִּנָּהּ ומתיחס לאמו הגויה, וכיון שהוא גוי כאמו אין שייך בו חשש שתסיר אותו מאחרי ה'.

וְאָמַר רַבִּינָא, שמדברי רבי שמעון בר יוחאי שפירש שהחשש בפסוק 'כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי' אינו על 'בנך' עצמו שיסירנו חותנו מאחרי ה', משום שאם כן היה לו לחשוש גם ש'בתך' תוסר מאחרי ה', אלא החשש הוא על בן בתך הבא מהגוי שיסירנו אביו הגוי, ודינו כישראל, ולכך יש לחשוש בו שיוסר מאחרי ה'.

מבררת הגמרא: נִימָא קָסָבַר רַבִּינָא – האם כוונת רבינא להשמיענו, שעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְעָבָד הַבָּא עַל בַּת יִשְׂרָאֵל אין ולדם גוי כאביו שיועיל לו גירות להתירו בקהל, אלא מתיחס לאמו הישראלית, וכיון שנולד בעבירה הַוָּלָד מַמְזֵר, וכמבואר בכלל השלישי במשנתינו (סו:) שאם אין קידושיהם תופסין ויש עבירה, הולד ממזר. דוחה הגמרא: נְהִי – אמנם כוונתו להשמיענו דְּכָשֵׁר לֹא הָוֵי – שהולד הוא ישראל, וכיון שנולד בעבירה אינו כשר, אך מכל מקום גם מַמְזֵר לֹא הָוֵי, שהרי ממזר הוא רק מי שאין תופסין באמו קידושי אביו, אך כשאמו גויה אין תופסין בה קידושי אחרים כלל, ובאופן זה אין הולד ממזר, אלא הרי הוא פְּסוּל מִיקְּרֵי, כשאר ולדות הנולדים על ידי ביאה אסורה שפסולים לכהונה.

חוזרת הגמרא לדון בלימוד מהפסוק שאין קידושי ישראל תופסין בעובדת כוכבים, והולד גוי כמותה. שואלת הגמרא: איך אפשר ללמוד מהפסוקים 'וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם', ו'כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי' שאין קידושין תופסים בכל הגוים ושהבן מתיחס לאמו הגויה, והלא הַהוּא – פסוקים אלו בְּשִׁבְעָה גּוֹיִם שהיו בארץ ישראל כְּתִיב, ואפשר שרק לגבי נשים מאומות אלו אמרה תורה שאין קידושין תופסים בהן, ושהולדות מתיחסים אליהן, אך נשים של שְׁאָר אוּמּוֹת הגוים, מְנָלָן שאין קידושין תופסים בהן ושהולד מתיחס אליהן. עונה הגמרא: שכיון דְּאָמַר קְרָא טעם שאסור להתחתן עם שבעה אומות אלו ואין קידושין תופסים בהן, משום 'כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי' (שם ז ד), טעם זה בא לְרַבּוֹת שאף בְּכָל הַמְּסִירִים הדין כן, וכיון שאף כל שאר אומות הגוים גורמות להסרת הבנים מאחרי ה', לכך אף בהם אין קידושין תופסים.

שואלת הגמרא על דרשה זו: הָנִיחָא – אמנם אפשר לדרוש כן שכתבה תורה את טעם האיסור כדי לרבות, רק לְדעת רַבִּי שִׁמְעוֹן (ב"מ קטו.) דְּדָרִישׁ טַעֲמָא דִּקְרָא – הסובר שניתן לבאר את טעמי מצוות התורה אף בלא שיתפרשו בפסוק, ולכך היינו מפרשים בעצמינו שטעם האיסור הוא מחמת ההסרה מאחרי ה', וזה שייך רק בשבעת העמים שהיו אדוקים מאד בעבודה זרה, והוצרכה התורה לכתוב את הטעם כדי לרבות את כל המסירים מאחרי ה', והיינו שאף בשאר אומות העולם הדין כן שאין קידושין תופסים בהן. אֶלָּא לְרַבָּנָן, מַאי טַעֲמָא – לדעת רבנן הסוברים שאין לדרוש בעצמינו את טעמם של המצוות, אם כן הוצרכה התורה לפרש שהאיסור הוא מחמת ההסרה מאחרי ה' כדי ללמדנו שרק בשבעת העמים האדוקים בעבודה זרה ושייך בהם יותר הסרה, נאמר איסור זה. ומנין לנו שדין זה נאמר אף בשאר אומות העולם.

מביאה הגמרא מקור אחר לדין זה: אָמַר קְרָא לגבי אשה יפת תואר הנישבת במלחמה (דברים כא יג) 'וְאַחַר תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ וְגו' וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה', ומבואר בפסוק שרק אחרי שהתגיירה תוכל להיות לך לאשה, מִכְּלָל דְּמִעִיקָּרָא – משמע שלפני שהתגיירה לֹא תָּפְסֵי בָּהּ קִידּוּשִׁין, וכיון שדין זה של אשת יפת תואר נאמר במלחמת הרשות על שאר אומות העולם, ולא במלחמת שבעת העמים, מוכח שאף בשאר אומות אין קידושין תופסין.

מבררת הגמרא: אמנם אַשְׁכְּחָן – מצינו בפסוק זה לימוד דְּאַף בגויה משאר האומות לֹא תָּפְסֵי בָּהּ קִידּוּשִׁין, אך את הדין שׁוֹלֶדֶת גוי בְּמוֹתָהּ, מְנָלָן. עונה הגמרא: שלמדים כן ממה דְּאָמַר קְרָא (דברים כא טו) 'כִּי תִהְיֶיןָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָּנִים', ומהסמיכות 'כִּי תִהְיֶיןָ' [שזו לשון קידושין] ל'וְיָלְדוּ לוֹ' יש לדרוש, דכָּל הֵיכָא דְּקָרְיֵנַן בַּיהּ 'כִּי תִהְיֶיןָ' – כל אשה שקידושין תופסים בה, קָרְיֵנַן בַּיהּ גם את המשך הפסוק 'וְיָלְדוּ לוֹ', שהולד מתיחס 'לו', לאביו. וְכָל הֵיכָא דְּלֹא קָרְיֵנַן בַּיהּ 'כִּי תִהְיֶיןָ' – וכל אשה שאין קידושין תופסים בה כלל לשום אדם, כמו בגויה, לֹא קָרְיֵנַן בַּיהּ 'וְיָלְדוּ לוֹ' ואין הולדות מתיחסים לאביהם הישראלי, אלא לאמם הגויה.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי שִׁפְחָה נַמִּי – כיון שלמדים מפסוק זה שכל אשה שאין קידושין תופסים בה בניה מתיחסים אליה, אם כן אף את הדין שולד שפחה מתיחס לאמו נלמד מפסוק זה, שהרי אף בה אין קידושין תופסין כנדרש לעיל (ע"א) מהפסוק (בראשית כב ה) 'שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר'. ומדוע נצרך הפסוק 'הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ' (שמות כא ד) [המובא לעיל] ללמדנו את דין ולד השפחה.

מיישבת הגמרא: אֵין הָכִי נַמִּי – אכן גם את הדין שולד שפחה באמו למדים מדרשה זו 'כי תהיין' 'וילדו לו', אֶלָּא הפסוק 'הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ' לָמָּה לִי – מה בא ללמדנו, לְכִדְתַנְיָא – נצרך הוא לדין אחר ששנינו בברייתא,

אגרות קודש

ב"ה, ז' אייר, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

... מובן וגם פשוט שנכון במאוד ענין הנחת תפלין דר"ת. וחיזוק בזה ה"ה גם מוסיף חיזוק בקיום מרז"ל (מנחות מד, סע"ב) כל המניח תפלין מאריך ימים.